

Helstu áherslur Öryrkjabandalags Íslands í nokkrum málum er falla að starfssviði félags- og jafnréttismálaráðherra

Hver og einn einstaklingur á rétt á mannsæmandi lífi. Þess vegna hafa vestræn lýðræðsríki bundið það í stjórnarskrár sínar að tryggja öllum þegnum sínum viðunandi framfærslu. Á herðum stjórnámálanna hvílir sú ábyrgð að tryggja þennan rétt.

Hagur ríkissjóðs hefur vænkast mikið síðustu ár og nýleg þjóðhagsspá frá Hagstofunni gefur tilefni til að ætla að tekjur ríkissjóðs verði 10 milljörðum meiri en áður var reiknað með. Ríkisstjórnin hefur nú gott tækifæri til að tryggja fötluðu fólki og öryrkjum mannsæmandi líf. Fjármálaráðherra boðar aukin framlög til heilbrigðismála, menntamála og samgöngumála í fjárlagafrumvarpi næsta árs, það voru okkur vonbrigði að sjá ekki aukin framlög í málaflokk til almannatrygginga eða annarra málaflokka sem heyra undir starfssvið félags- og jafnréttismálaráðherra. Auka verður framlög inn í málefni fatlaðs fólks og öryrkja sem margt hvert býr við sára fátækt og óviðunandi lífsafkomu.

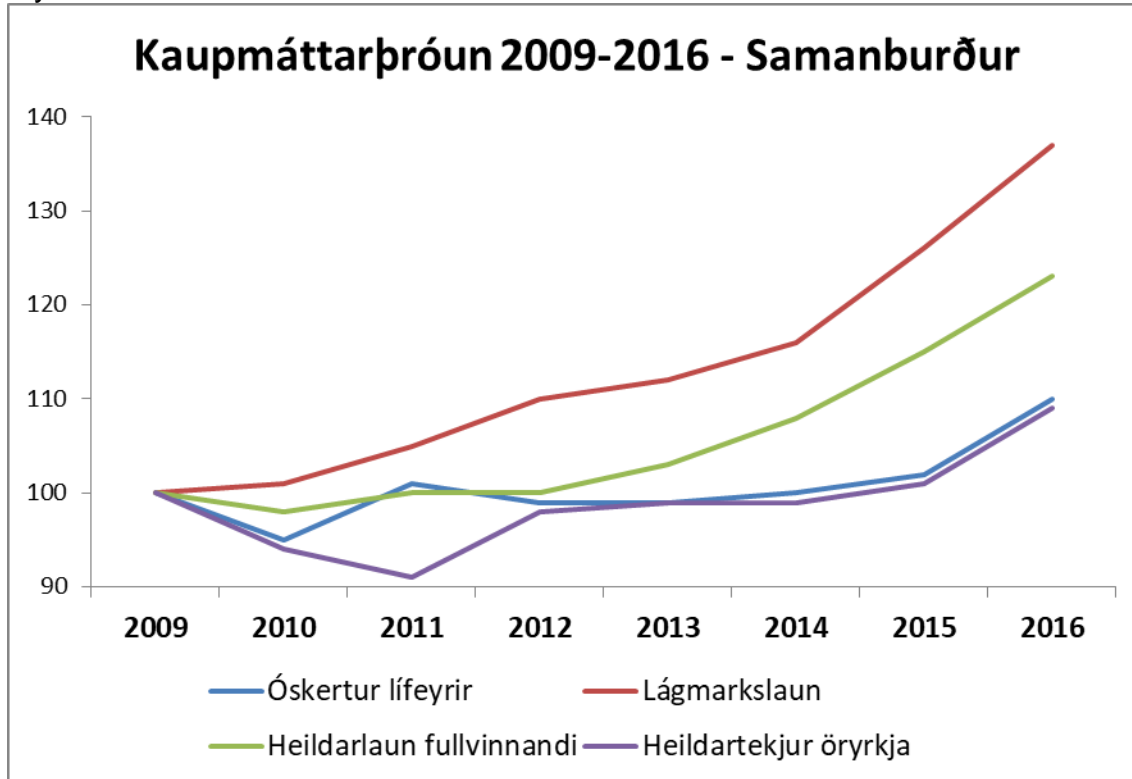
ÖBÍ leggur áherslur á eftirfarandi tillögur að úrbótum í málefnum öryrkja/fatlaðs fólks:

- 1) Lífeyrir almannatrygginga verði hækkaður verulega.
- 2) Sérstök framfærsluuppbót verði felld inn í tekjutryggingu almannatrygginga.
- 3) Lögfesta notendastýrða persónulega aðstoð (NPA).
- 4) Hækka frítekjumörk vegna atvinnutekna örorkulífeyrispega.
- 5) Hækka tekju- og eignamörk fyrir uppbót á lífeyri.
- 6) Stjórnvöld setji lög til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðir skerði greiðslur til örorkulífeyrispega með hliðsjón af tekjum frá TR.
- 7) Hækkun grunnfjárhæða og fjárhæða frítekjumarka og eignamarka fyrir útreikning húsnæðisbóta.
- 8) Fella út 3. mgr. 15. gr. reglugerðar nr. 1052/2009.
- 9) Auka framboð hlutastarfa fyrir fólk með skerta starfsgetu.
- 10) Stofna nýsköpunarsjóð fyrir fólk með skerta starfsgetu.
- 11) Tryggja viðeigandi aðlögun á vinnumarkaði og jafnrétti á vinnumarkaði með lagasetningu.
- 12) Tryggja aðgengi öryrkja/fatlaðs fólks á vinnumarkaði að hjálpartækjum og tæknibúnaði.
- 13) Útfæra hvatningarkerfi fyrir fyrirtæki og stofnanir til að fjölga störfum fyrir fólk með skerta starfsgetu.
- 14) Endurskoða reglugerðir um vinnusamning öryrkja.
- 15) Uppbætur og styrkir til bifreiðakaupa fyrir hreyfihamlaða.

1) Lífeyrir almannatrygginga verði hækkaður verulega

Útreikningur kaupmáttarþróunar til ársins 2016, sem Hagfræðistofnun HÍ gerði fyrir ÖBÍ, sýnir að verulegur munur er á þróun kaupmáttar tekna örorkulífeyrisþega annars vegar og launafólks hins vegar, hvort heldur horft er til lágmarkslauna, miðgildis heildartekna fullvinnandi, óskerts lífeyris almannatrygginga eða miðgildis heildartekna örorkulífeyrisþega, eins og sjá má á mynd 1.

Mynd 1.

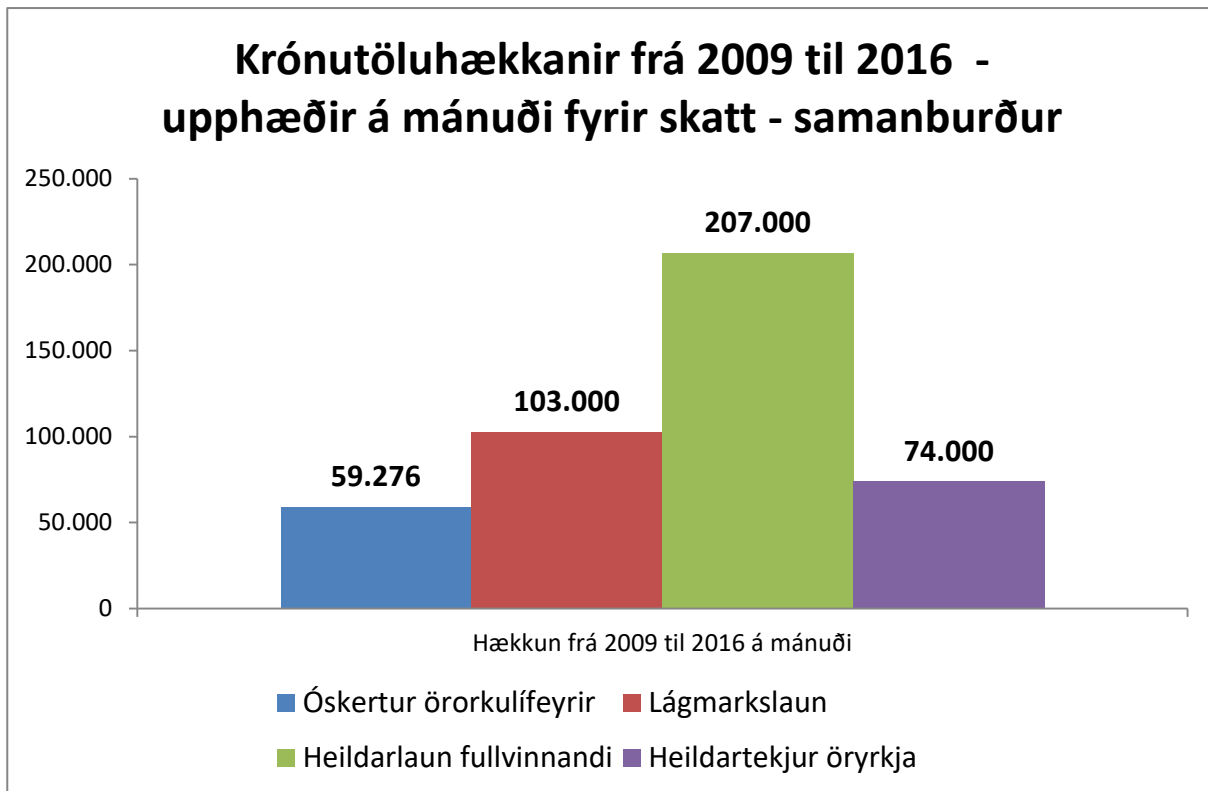

Útreikningar Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands.

Öfugt við laun á vinnumarkaði hafa tekjur örorkulífeyrisþega rýrnað flest árin. Helmingur örorkulífeyrisþega var með heildartekjur undir 272 þús kr. á mánuði (fyrir skatt) árið 2016.

Það sama gildir ef horft er til krónutöluhækkana, sjá mynd 2.

Mynd 2.

Hækkun heildarlauna fullvinnandi og heildartekna örorkulífeyrisþega miðast við miðgildi. Byggir á tölulegum upplýsingum frá Tryggingastofnun og Hagstofu Íslands.

Framfærsla örorkulífeyrisþega verður ekki tryggð nema með umtalsverð krónutöluhækkun, sem þarf að koma til framkvæmda strax.

Frá janúar 2017 er framfærsluviðmið TR 227.883 kr. á mánuði.

Eftir skatt er upphæðin 196.160 kr.

Framfærsluviðmið fyrir lífeyrisþega sem fær greidda óskerta heimilisuppbót er 280.000 kr.

Einungis 29% örorkulífeyrisþega fær greidda heimilisuppbót.

Í fjárlögum ársins 2018, sem fyrri ríkisstjórn lagði fram í september sl. var gert ráð fyrir 4,7% hækkun lífeyris almannatrygginga. Í krónutölum þýðir 4,7% hækkun að óskertur lífeyrir almannatrygginga hækkar um rúmar 10 þús. kr. fyrir skatt, eða úr tæpum 228 þús. kr. í rúmar 238 þús. kr.

Eftir skatt er hér um að ræða hækkun í kringum 6.700 kr. á mánuði.

Ljóst má vera að ekki átti að bæta kjör lífeyrisþega. Staða þeirra og lífskjör, hvort heldur horft er til upphæða (krónutöluhækkana) eða kaupmáttar, mun ekki batna og þeim er áfram ætlað að lifa í fátækt.

Í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar segir að ríkisstjórnin muni efna til samráðs við forsvarsmenn örorkulífeyrisþega um breytingar á bótakerfinu, með það að markmiði meðal annars að tryggja framfærslu örorkulífeyrisþega.

Samanburður við dæmigert neysluviðmið án húsnæðiskostnaðar og reksturs bifreiðar.

Ef dæmigert neysluviðmið velferðarráðuneytisins er lagt til grundvallar þyrfti einstaklingur, sem býr einn að vera með um **rúmar 223 þús. kr.** á mánuði í til að mæta útgjöldum **án húsnæðiskostnaðar og reksturs bifreiða, en neysluviðmiðin ná hvorki til reksturs bifreiðar né húsnæðiskostnaðar.**

Í skýrslu með neysluviðmiðunum kemur fram að hvorki sé um að ræða lágmarks- né lúxusviðmið. Húsnæðiskostnaður er fyrir flesta stærsti einstaka útgjaldaliðurinn.

Lífeyrisþegi sem býr einn og fær greidda heimilisuppbót er með útborgað 229 þús. kr. og hefði því um 6 þús. kr. á mánuði fyrir húsnæðiskostnað og rekstur bifreiðar.

ÖBÍ leggur því áherslu á að lífeyrir almannatrygginga hækki úr 227.883 kr. í 390.000 kr.

2) Sérstök framfærsluuppbót verði felld inn í tekjutryggingu almannatrygginga.

ÖBÍ hefur skynjað mikla samstöðu meðal þingmanna um að afnema 100% skerðingar. Þessar „krónu á móti krónu“ skerðingar halda örorku- og endurhæfingarlífeyrisþegum í fátæktargildru. Þær bitna verst á einstaklingum með lágur tekjur og gera það að verkum að fólk er í raun fast í fátæktargildru og getur ekki bætt lífskjör sín, þrátt fyrir að hafa einhverja burði til að afla sér tekna. Hvati til vinnu verður einnig að vera fjárhagslegur.

Mjög mikilvægt er að í fjárlögum 2018 verði sett inn fjármagn til að taka út þessar miklu tekjutengingar og auka þar með réttindi örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega til að afla sér viðbótartekna og bæta lífsskilyrði þeirra.

Í viðhengi I er að finna áskorun kjarahóps ÖBÍ til alþingismanna um að afnema „krónu á móti krónu“ skerðingar frá 24.3.2017.

3) Lögfesting notendastýrðrar persónulegrar aðstoðar (NPA).

- Lögfesting NPA taki gildi 1. janúar 2018. Ákvæði um lögfestingu NPA verði sett inn í núgildandi lög.
- Fyrir árið 2018 var reiknað með 85 samningum, þar af eru 25 nýir samningar. Afnema þarf ákvæði um fjölda samningum, þar sem þörfin er mun meiri en áform um fjölgun samninga og fjöldi fatlaðs fólks hefur beðið árum saman eftir NPA-samningi.
- Ekki verði lagðar fram bráðabirgðalausnir án samráðs við hagsmunasamtök fatlaðs fólks.

4) Hækkun frítekjumarks vegna atvinnutekna örorkulífeyrisþega

Frítekjumark vegna atvinnutekna hefur verið óbreytt frá árinu 2009, 109.600 kr. á mánuði. Á sama tíma hefur launavísitalan hækkað um 77%.

Launahækkunarir skila sér því ekki til örorkulífeyrisþega með atvinnutekjur.

Ef frítekjumarkið hefði hækkað í samræmi við hækkun launavísitölu frá árinu 2009 væri upphæð þess rúmlega 182 þús. kr. miðað við janúar 2017. Ef frítekjumarkið hefði fylgt árlegri hækkun lífeyris almannatrygginga frá 2009 væri upphæð þess í dag rúmlega 160 þús. kr.

5) Hækkun tekju- og eignamörk fyrir uppbót á lífeyri

Veruleg fækkun hefur orðið á fjölda lífeyrisþega sem fá greiddar uppbætur á lífeyri, en viðmiðunarmörk fyrir uppbótarflokkinn hafa verið óbreytt í nokkur ár. Í 6. gr. reglugerðar nr. 1052/2009 segir að fjárhæðir þessara uppbóta skuli taka breytingum á sama hátt og bætur og tekjumörk samkvæmt lögum um almannatryggingar.

Tekju- og eignamörk fyrir uppbætur á lífeyri skv. 12. gr. reglugerðar nr. 1052/2009 voru óbreytt frá því reglugerðin var sett og þar til 1. janúar 2015, er tekjuviðmiðið var hækkað úr 200.000 kr. í 225.070 kr. Eignaviðmiðið hefur verið óbreytt frá árinu 2009. Samkvæmt ákvæðinu skulu uppbætur á lífeyri aldrei greiddar til lífeyrisþega sem á eignir í peningum eða verðbréfum yfir 4.000.000 kr. eða er með heildartekjur yfir 2.700.840 kr. á ári (eða 225.070 kr. á mánuði).

6) Stjórnvöld setji lög til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðir skerði greiðslur til örorkulífeyrisþega með hliðsjón af tekjum frá TR.

7) Hækkun grunnfjárhæða og fjárhæða frítekjumarkna og eignamarkna fyrir útreikning húsnæðisbóta.

Í lögum um húsnæðisbætur nr. 75/2016 eru ákvæði um að grunnfjárhæðir, fjárhæðir frítekju- og eignamarkna komi til endurskoðunar við afgreiðslu fjárlaga ár hvert með tilliti til þróunar launa, verðlags og efnahagsmála. Þegar framangreind skilyrði leiða til hækkunar á fjárhæðum skv. 2. mgr. skal ráðherra breyta þeim með reglugerð. Mjög mikilvægt er að hækka ofangreindar upphæðir við afgreiðslu fjárlaga 2018 og að séð verði til þess að frítekjumörkin fyrir einn í heimili verði aldrei lægri en lágmarkslaun hverju sinni.

8) Fella út 3. mgr. 15. gr. reglugerðar nr. 1052/2009.

Við höfum ítrekað lýst yfir áhyggjum af stöðu einstaklinga sem búa við skertar almannatryggingagreiðslur á grundvelli fyrri búsetu erlendis. Hin svokallaða búsetuskerðing/hlutfallsútreikningur hefur valdið því að hópur lífeyrisþega þarf að reiða sig á greiðslur sem eru langt undir öllum tekjuviðmiðum, þar með talið framfærsluviðmiðum skv. lögum um félagslega aðstoð.¹ Við teljum að á þessu vandamáli þurfi að taka með heildstæðum hætti, hér á eftir er lögð til lausn á brýnasta vanda þessa hóps.

Um er að ræða aðgerð sem hægt er að framkvæma án tafar þrátt fyrir að enn sé unnið að endurskoðun almannatrygginga. Þörf er á tafarlausu inngripi stjórnvalda.

Í svari þáverandi félags- og tryggingamálaráðherra við fyrirspurn um lágmarksframfærslu segir, að með lögfestingu ákvæðis um sérstaka uppbót til framfærslu væri **öllum** lífeyrisþegum tryggð samkvæmt lögum ákveðin lágmarksfjárhæð til framfærslu á mánuði. Framkvæmd ákvæðisins hefur þó verið með þeim hætti að sérstök uppbót til framfærslu lífeyrisþega hefur verið skert á grundvelli búsetu með sama hætti og aðrir bótaflokkar, þvert gegn tilgangi þess. Búsetuskerðing sérstakrar framfærsluuppbótar byggir á reglugerðarákvæði² sem var sett inn 22. desember 2009 sem sparnaðarráðstöfun í kjölfar efnahagshrunsins.

¹ Sjá svar félags- og jafnréttismálaráðherra frá 27.2.2017 við fyrirspurn frá Steinunni Þóru Árnadóttur um fjölda lífeyrisþega sem fá skertar greiðslur vegna búsetu erlendis. <http://www.althingi.is/altext/146/s/0274.html>

² 3. mgr. 15. gr. reglugerðar nr. 1052/2009.

Leiðin til lausnar er í sjálfu sér mjög einföld. Hún felur í sér að lögunum verði aftur beitt í samræmi við tilgang sinn og að 3. mgr. 15. gr. reglugerðar nr. 1052/2009 verði felld úr gildi. Umrædd lausn leysir vanda einstaklinga sem sumir hverjir búa við afar bág kjör.

Ráðherra er hér með hvattur til þess að taka af skarið í þessu máli.

Í viðauka II er að finna þrettán stuttar reynslusögur (örsögur) lífeyrisþega sem fá skertar greiðslur vegna fyrri búsetu erlendis.

9) Auka framboð hlutastarfa fyrir fólk með skerta starfsgetu.

Nauðsynlegt er að þau hlutastörf sem hið opinbera ætlar að bjóða séu þverskurður af störfum í samfélaginu því of oft er það reyndin að einungis mjög einföld störf eru í boði. Hafa verður það í huga að fólk með skerta starfsgetu er eins ólíkt og það er margt og það er grundvallaratriði að fólk fái störf við hæfi þar sem hæfileikar, menntun, reynsla og styrkleikar þess nýtast.

Best væri að hagsmunasamtök fatlaðs fólks kæmi að skipulagningu þessa verkefnis með stjórnvöldum.

Nánari skýringar með næstu tillögum (10-14) eru að finna í viðauka III.

10) Stofna nýsköpunarsjóð fyrir fólk með skerta starfsgetu.

11) Tryggja viðeigandi aðlögun á vinnumarkaði og jafnrétti á vinnumarkaði með lagasetningu.

12) Tryggja aðgengi öryrkja/fatlaðs fólks á vinnumarkaði að hjálpartækjum og tæknibúnaði.

13) Útfæra hvatningarkerfi fyrir fyrirtæki og stofnanir til að fjölga störfum fyrir fólk með skerta starfsgetu.

14) Endurskoða reglugerðir um vinnusamning öryrkja.

15) Endurskoðun bifreiðamála hreyfihamlaðra og skýrsla starfshóps um stuðningskerfi til að auðvelda för fatlaðs fólks frá desember 2014.

Starfshópurinn lagði fram tillögur til úrbóta og gerði grein fyrir nauðsynlegum aðgerðum til að hrinda þeim í framkvæmd.

Hafa ráðherrar félags- og húsnæðismála og heilbrigðismála tekið afstöðu til þeirra tillagna sem fjallað er um í skýrslunni?

Hefur verið gerð tímasett framkvæmdaáætlun fyrir þær tillögur sem ákveðið er að hrinda í framkvæmd?

Með vinsemd og virðingu

*Þuríður Harpa Sigurðardóttir
formaður ÖBÍ*

Ekkert um okkur án okkar!

Viðaukar.

Viðauki I:

Áskorun kjarahóps ÖBÍ til alþingismanna um
að afnema „krónu á móti krónu“ skerðingar, dags. 24.3.2017

Viðauki II.

Stuttar reynslusögur (örsögur) lífeyrisþega sem fá skertar greiðslur vegna fyrri búsetu
erlendis.

Viðauki III.

Skýringar með tillögum 10-14 í minnisblaði fyrir fund með félags- og jafnréttismálaráðherra
þann 6.12.2017.